

A fúriák

[2011. november]

rémálom a színpadon

1. PROLÓGUS

Jönnek a fúriák. Itt vannak köztünk.
Fekete hajú, karcsú hölgyek,
a metrón, a Luxembourg kertben,
a Champs-Élysées-n is elbűvölnek.

Nem lehet őket felismerni.
S mire észrevennénk, már késő.
Érezzük, hozzánk simuló testük
és érintésük lesz a végső

állomás, hisz rögtön megölnék,
kiszívják vérünk, visibálva,
indulhatunk az öröklétnek,
rebbenő fénysugárrá válva,

tetemünk a földön felejtve,
hisz mindennek ára van, ára!
És az Erinnysek szerelme,
elkísér a másik világba.

Mindezt nem lehet kifejezni.
Vonagló testük velünk marad,
a lámiák és fúriák csókja,
szüntelen megtorlás, irigy harag.

Mögöttük vicsorgó háрпиák
cserkészik be a következőt,
megbosszulnak most minden anyát
és minden elhagyott szeretőt.

2. A KOPÁR FENNSÍKON

Jönnek a fúriák.
Hatalmas, kopár fennsíkon,
széljárta lapályon állok.
Nem világos álom-e ez már,
vagy ébren vagyok még,
s akkor elkeveredtem megint az életemben,
mint mostanában annyiszor?
A fű fenyegetően zizeg.
Veszélyt érzékelek, mint az állatok.
Menekülni szeretnék valahova.
Összezsugorodni, bebújni egy egérlyukba.

Mindegy, hova... Csak el innen, el!
De nem bírok megmozdulni.

3. REFLEKTORFÉNYBEN

Jönnek a fúriák.
Zene harsan fel, jelezve érkezésük.
Mintha mégsem a kopár fenszikon,
hanem egy óriási színpadon lennék.
Sztravinszkij zenéje valahonnan távolról ér el,
alig hallani. De felismerem. Összetéveszthetetlen.
Ő is itt bolyong valahol,
hallom rekedt hangját.
„Csak úgy tudok éjszaka aludni, Vászja,
ha egy fülkéből vagy a szomszéd szobából
fény sugar hatol be a szobámba.
Ez megnyugtat és biztonságérzettel tölt el.”
Körülfognak a belebbenő fúriák.
Erősödik a szél. Mégis a pusztán lennének,
vagy huzat van a világszínpadon?
Fehér ruhás karcsú nőalakok a fúriák,
arcuk is fehérre van mázolva,
csak türkizkék szemük villog.
Hajukban kígyók tekergőznek,
testüket denevérszárnyak repítik.
Megjelenésükben van valami komikus,
de ugyanakkor fenyegetőek is. Félek.
Úgy vetik menekülő áldozataik után magukat,
mint a kutyák. Senkit sem kímélnek.
Mégsem vagyok egyedül, de sorstársaim
jajgatása, sikoltozása, halálhörgése
valahogy mégsem nyugtat meg.
„Alléktó vagyok! – mondja az első,
és közelebb lép hozzám. – A szüntelen...”
Tiszifoné a nevem – simul hozzám a második. –
A megtorlás... A gyilkosságok megbosszulója vagyok.”
„Megaira! – hajol meg a harmadik. –
Ahogyan nevem rejti lényegem: az irigy harag!
A bűnösöket üldözöm.”

Alléktó most énekelni kezd,
bűbájos hangja felszárnyal.
Ha jól értem, az anyákról szól az ária,
akiknek jogait, érdekeit képviselik ők,
a bosszú rettentő istennői.

Közben betáncol a színpadra Nyizsinszkij,
a bűnös férfiak megszemélyesítője.
S ha ez így van,
amiben egyelőre nincs okom kételkedni,
akkor mégis csak játék.
Túl komolyan venni sem érdemes.

Tiszifoné rögtön üldözőbe is veszi.
Most Megaira is énekelni kezd.
Haragjában tombol a tenger.

4. KISZOLGÁLTATVA

„De mit keres ez a balfék herceg a színpadon,
ahol semmi keresnivalója nincsen!” –
hallom a sötét nézőtétről Gyagilev hangját.
Sztravinszkij felröhög. Jól sejtettem,
mégiscsak ő fundálta ki ezt az egészet.
„Testközelből tanulmányozza a művészetet.
Ígért nekem egy balett-forgatókönyvet.
Tapasztalatokra van szüksége. Nem gondolod?”
„Csak nehogy kárt tegyenek benne a fúriák –
sajnálkozik Gyagilev. – Ma különösen vadak.
Sok volt a kokó.” „Nem bántják,
hiszen ő írja a szövegeiket.
Most Tisziphone jön, Vászja – buzdít. –
De előtte még a kar. Be kell indulni valahogy.
Kezdheted. Mondhatod a szöveget.
Improvizálj! A zene kész. Kezdek.”
Hallom, amint valahol a homályban,
leül a zongorához és játszani kezd.

5. A BALETT ELEJE

Kar:
Jönnek a fúriák
éjen át, légen át.
Édesanya menekíti
lányait, kisfiát.

Nem tudja, hogy nekik
nincs mitől félniük.
Életük tönkretévőit
üldözik mindenütt.

Jönnek a fúriák,
éjen át, légen át.
Sérelmeik megtorolják,
retteghet a világ.

Alléktó előrelép:

A szenvedés,
az ihletés,
a megtorlás,
a késztetés,
a nevetés,
a megvetés,
a gyilkolás,
a remegés.

A kar:
Hajnali számonkérés,
a fényben
haragvón villan meg a kés,
s egy feltűzött,
bűnös nyakán
összekulcsolódik a kéz.

Tisziphoné:
Az értelem,

az érzelem,
a vonzódás,
a szerelem.
Nem adatott meg
énnekem,
csak lesben állás
szüntelen.

Kar:
Erinnysek
és háрпиák,
fúriák,
ugató szukák,
ragadozó
vad szellemek
várják az örök
éjszakát.

Megaira:
Mikor
egy védtelen nyakon
fogunk nyomán
spriccel a vér.
Mikor
eljő az alkalom,
a bűnös szörnyű
véget ér.

Kar:
Tűnő fény késen,
habokon.
A bosszú volt
az életük.
Előlük
nem bújhattak el,
ott sípítoztak
mindenütt.

Alléktó:
Nem voltunk mindig
szárnyasok.
Szemünkből mérges
váladék
csurgott,
bűzlő leheletünk
jelezte:
itt van már a vég!

Tisziphoné:
Hangunk akár
marhák bögése
ércveretes
szíj ostorunk.
Kezünkben
fáklyákat tartottunk
becserkészni
áldozatunk.

Megaira:
Hajunkban kígyók
kerengőztek.

A bosszú volt
az életünk.
Kiszívtuk
a bűnösök véréét.
Alvilág volt
az otthonunk.

Kar:
Mindhárman
szüzek voltak, ezt
nem feledhetitek
soha e!
Most a rettentő
éjszaka
rettegésükkel
elkever.

Alléktó:
Sírnak
az édesanyák.
Jövünk
a légen át.
Jövünk
az éjen át.
Retteghet
a világ.

Kar:
Panaszária
zuhog,
jajongnak
édesanyák.
Sérelmeik
megbosszulják,
üvöltnek
a fúriák.

Tiszíphoné:
Amikor
meglátnak,
elakad
a szavuk,
nem tudják,
mitőlünk
nincs miért
tartaniuk.

Kar:
Bosszút
állnak értük.
Elérik
mindenütt,
garázda
férjeik,
kitépik
a szívük.

Megaira:
Vérfertőzés,
erőszak,

kegyetlenség,
vad világ.
Igazságot
tenni jöttünk,
mi vagyunk
a fúriák.

Kar:
Senki el nem
menekülhet,
előlük
nem bújhat el.
Védelmezik
a gyengéket.
Nem törődnek
semmivel.

6. A HŐSNŐK

A zongora elhallgat. „Lejegyeztétek –
hallom Igor hangját, kiknek beszélhet vajon?
De máris felrohan a színpadra és megölel. –
Csak így tovább, Vászja, jobb, mint reméltem.
Most tartunk egy kis szünetet.
Ismerkedjél meg közelebből is a fúriákkal...
Már ők sem tudják, kik is ők valójában?!
Tényleg a halhatatlan fúriák-e,
akik valamiképpen megint megjelentek
az elrontott világban, vagy színésznők,
akik eljátsszák ezeket a hálás szerepeket.
Zavarban vannak, ami nem is csoda.” –

És baljósan nevet. A fehér leples leányzók
körülvésznek megint, szemük csillog
a reflektorok erősödő fényében,
arcukról csurog a festék. Elmaszatólódik.
Most olybá tűnik, mintha óceáni,
halotti maszkokat viselnének az arcuk helyén.
Szél támad. Sír az örömfűtenger,
távolról hallani a szörnyeteg lomha lépéseit is.
Mégsem színpadon vagyunk,
mégis a kopár fennsíkon bolyongok.
Megaira hozzám simul, Tisziphoné
a hátamra ugrik, Alléktó elém térdel.
El fogok veszni, azt hiszem.
Elevenen fálnak fel a haragvó istennők.

7. A VALLOMÁS

„Hárman vagyunk – mondják, jajgatják, sikoltják
a fülemben, hogy süketülök meg, alig értem. –
Hárman vagyunk – egy! Vagy hárman sem.
Az anyagyilkosokat üldözzük! Miért éljen az eszelős,
aki képes volt megölni saját anyját?!
Üldözőbe vettük Oresztészt is, hiába védte őt
a felbujtó, álnok Apollón, hogy igaza volt,
hiszen anyja, Klütaimnésztra, az eszement némben,
elvetemedett szuka, megölte a harcból megtérő
hős atyját, és ágyába fogadta semmirekellő kedvesét.
Ez egy, de az anyagyilkosság akkor is megengedhetetlen.
Üldözzük a csapodár, erőszakos, vad természetű férjeket,

akik megbecstelenítik a szűz lányokat a mezőn,
gyerekeiket, feleségük kinozzák. Telhetetlenek.
Minek éljenek?! Halál reájuk!... Mi a gyengéket,
a kiszolgáltatottakat védelmezzük... Kiállunk az apák,
az idősebb fiútestvérek jogaiért is, mert a családban
fontos a rangsor, a béke, a rend, a hierarchia,
de mindenekelőtt az édesanyákat bosszuljuk meg,
az őket ért sérelmek a mi sérelmeink is, értük élünk,
még akkor is, ha igényeik nagyon sokszor nem egészen
jogos igények, mert gyengék ők, és szelíd, tétova,
megalázott, véresre vert, megszegyentett személyüket
kijötték kegyeikből a szórakozott és különben is
az emberek dolgában bevalottan elfogult istenek...
Hárman vagyunk, és hárman sem vagyunk egy.
Nem is lehetünk. A mi személyünk nem fontos.
Énünk feloldódik a másik énjében, énekében
és a bosszúban. A bosszúban, igen!...
A gyengéket gyámolítjuk, az elesetteket,
de a bosszú sem közömbös. A kéj,
amit akkor érzünk, amikor egy anyagyilkosnak
kitépjük a még lüktető, vörös szívét,
vagy egy feleségét kinozó, őrjöngő,
magából kivetkezett vadállatnak a védtelen torkába
mélyesztyük fehér és éles fogunk, és felismerjük
a vér fémes, semmivel össze nem téveszthető ízét...
Ezért utáltuk ezt a háborút. Először is teljesen
személytelen volt. Egymást öldösték olyanok,
akik nem is ismerték a másikat, akit lelőttek,
vagy szuronyal ontották ki a belét. Parancsra!
Ez megengedhetetlen. Ráadásul a géppuskák,
ágyúk, golyók, srapnelek még elfogadhatók,
a szuronyok, a bajonettek is,
de a gáztámadásokat utáltuk. Ez embertelen.
Az ember lételeme a gyilkolás. Ez ősi törvény.
Így volt, így van és így is lesz, az idők végezetéig.
de szemtől szembe, könyörgünk, legalább
tudni, hogy miért? A háborúban ez elmosódott.
A gáztámadás már tömeggyilkosság volt.
Émelyegtünk, amikor láttuk a földön fekvő
megfulladt tetemeiket. Iszonyatos volt..."

8. TISZIPHONÉ:

„Engem becsapott a kedvesem, akit mindenkinél jobban
szerettem a földön. Áltatott, gúnyolt, nevetett rajtam,
kibeszélt a hátam mögött, mocskos szájára vett a világ,
mikor felajánkoztam, röhögött, és durván eltaszított,
ostorral vert ki házából, hát megbosszultam.
Kigyóvá változtattam a lovát, és vele marattam halálra.
Azóta üldözöm a szerelmi szenvedély bitorlóit,
akik megalázzák szerelmesüket, érzelmeik kigúnyolják,
vagy kihasználják fellángolásukat, önös érdekből.
Miért, mondjátok, miért éljenek az ilyenek,
leheletük miért fertőz a tiszta levegőt?!
Halál reájuk!... De azokat a fiatal férfiakat,
akik egymást öldösték, parancsra,
ebben a legutóbbi, háborúnak nevezett
esztelen pusztulásban, sajnáltam.
Azt sem tudták, miért halnak meg,
tiszta vérük kicsordult a földre, a hóra,
és kedvesük, édesanyjuk, szeretteik
mindhiába várták őket, nem térhettek vissza soha..."

9. ALLÉKTÓ:

„Örökké résen lenni. Lesben. Várakozni.
Szüntelen érezni a vér édes ízét.
Gyötrellem egyedül. Hárman lenni jó.
Az istenek fiatalabbak nálunk. Ostoba kölykök.
Feleslegesen bocsátanak meg. Játszadoznak.
Feleslegesen büntetnek. Szeszélyesek.
Cselekedeteikben nincs logika. Mohók.
Amikor Almalónt, az epigonok vezérét,
ezt a becstelen és elvakult tömeggyilkost üldöztük –
aki tíz esztendővel a sikertelen thébai hadjárat után,
megfogadta atyjának, hogy bosszút áll sérelmein,
és megöli vérparázna anyját, aki boldog-boldogtalannal
összeadta magát, és vak szenvedélyében
kan kutyákkal is paráználkodott az árokszálon –,
nem tudtuk elkapni, hogy megöljük és kiszívjuk a véréit,
mert őt segítették a kaján istenek. Akhelóosz,
a folyamisten megtisztította bűneitől...”

10. MEGAIRA:

„... mintha lehetséges lenne a megtisztulás?
És feleségül véve leányát, egy hordalékszigeten
bujkált előlünk, hiszen a jóslat szerint,
csak olyan földön élhetett nyugodtan, amelyik
édesanyja átka idején, még nem létezett,
mert halála előtt anyja megátkozta
bosszúszomjas fiát,
hogyan legyen nyugalma soha.
Mi nem kaptuk el, de megölték mások,
amikor visszament anyja nyakláncaiért és ruháiért,
hogyan kiengesztelje első, elhagyott feleségét,
nem tudva, hogy az ékszereken és ruhákon átok ül.
Nem vihette el szárazon. Hiába ügyeskedtek az istenek.
Mégiscsak idő előtt került Hadész setét birodalmába,
ahol azóta is űzött vadként bolyong.
Tétova árny, rettegő árnyak között. Egy nulla!”

10. EGYÜTT:

„Hárman vagyunk egy, vagy egy sem.
Három testben egyetlen én.
Egyetlen véget nem érő ének a bosszúról...
Szüntelen megtorlás, iszonyú harag...
Rettegjetek tőlünk. Mi nem felejtünk,
és meg nem torpanunk. Kezünk nem reszket.
Szívünkben nincs megbocsátás.
Idegen tőlünk a szájalom.
Engesztelhetetlenek vagyunk.
Mert mi vagyunk a törvény. A jog. Az igazság.
Hiába tesznek keresztbe nekünk a kölyök istenek.
Elkapjuk a bűnösöket. Nincs kegyelem.
De a háborúnak nevezett tömeggyilkosságokat
ellenezzük. Miért él az ember?
Azért, hogy megölje egy másik, akit nem is ismer,
ki tudja, kinek a nemtelen, eszelős érdekeiért?
A világ változik. Menthetetlen.
És egyre rosszabb az ember.
Most kit büntessünk,
hisz mindannyian büntetik egymást?!
Elmosódik a bűn és büntelenség fogalma, a jog!
Ráadásul a katonák,
ezek a emberségükből kivetkezett,
elállatiasodott fiatal férfiak,
az elfoglalt városokban, falvakban

úgy viselkedtek, mintha elment volna az eszük.
Fosztogattak, gyilkolászta,
megerőszakolták az édesanyját,
aztán a szüzeket is,
anyjuk vagy apjuk szeme láttára,
akiket lelőttek, mint a kutyákat...
Ilyenkor mit csinálnak az istenek?
Félrefordulnak?
Igyekeznek semlegesek maradni.
Vállat vonnak, igen, hát ilyenek az emberek,
az emberfaj sárkányfog-vetemény!
De ezt mi nem fogadhatjuk el.
Ellenkezik küldetésünkkel.
És tudd – állnak meg szembe velem,
felmagasodva. – Ne felejtess el egy pillanatig sem,
hogy Ők tették ilyenné őket.
A parázna, önző, játékos istenek,
akik halhatatlanok amúgy is, s ezért
fel sem tudják fogni egy halandó problémáit.
Protestálunk, mert...”

12. IGOR:

„Most már leállhattok, lányok.
Fel is kell dolgoznia.
Záruljon rímkalodába
a véres statisztika,
zengő panasz ária.

Élsz és ölelsz. Mit tehetnél?
El kell immár múltnia.
A világ tocsog a vérben,
a többi számmisztika,
émelygő statisztika.”

13. EPILÓGUS

Füstös bárban riadtam fel,
Abszintot ittunk. Nevetett:
„Sikerült végre, drága herceg,
felcsigáznom a kedvedet?”

Megismerted a szereplőket,
tán elkészül a Fúriák.
Szerepzavarban tengődnek,
amint egyébként a világ.”

De félbemaradt. Már nem tudom, mért?
Ő elhúzott Amerikába.
Várta a siker. Bemutató
a híres Metropolitánban.

S a fúriák kitértek a képből.
Összefutottam Alléktóval,
Éppen kisfiát sétáltatta,
örült nekem és szíves szóval

kérdezte: „Ír még? Mit csinál?!”
„Nem, ő már nincsen a balettnél...”
S körülöttünk a sokaság,
(„A három mindig több az egynél!”)

hömpölygött a délutánban
s éppen túlélte önmagát.
„Naiv volt – mondta. – Mert elhitte,
hogymenthetetlen a világ.

Hogy a többiekkel mi van?
Megaira begolyózott,
Tiszphoné egy tengerésszel,
szép új világba elhajózott.

Ő férjhez ment. A napi gondok,
a férje meg a kisgyerek
kötik le az energiáit.
Nem érdeklik az emberek.

Segíteni úgysem lehet
senkin. Ezt ő már megtanulta.
Igen. Egyszer fúria is volt.
Szüntelen bosszú. Mea culpa...”

* Nagypám a fenti versciklust, egy Sztavinszkijnek tervezett balett születésének történetéről s arról, hogy végül is miért nem készült el a forgatókönyv, valamikor a húszas évek elején, tehát még párizsi tartózkodása alatt írta, a versekben felidézett különös, bizarr eseményekre valamikor a háború végén kerülhetett sor, fellángoló barátságuk idején. Nagypám harmadik, Párizsban megjelenő verseskötetének (A fúriák, 1922) is ezt a címet adta, és ott több Sztavinszkijnek ajánlott vers is szerepel, ami élénk érdeklődést és vitákat váltott ki, emigráns körökben. A fúriák mutatja kapcsolatuk különösségét is, ennek ellenére – fejtegette Léna nagymama – a balett-szövegekönv, már csak Igor makacssága miatt is, megíródott volna, ha időközben nem kap egy amerikai meghívást, és sürgősen nem tűz el Párizsból. Utána, azután már soha többé nem találkoztak, ők az évtized közepén hazatelepedtek, a zeneszerző viszont, sejtven, mi vár rá, erre nem volt hajlandó, s nyugodtan élt a szabad világban. – Tatjana Bogdanova

Kategória: vers, próza
Denumire autor: Vaszilij Bogdanov

Látó Szépirodalmi Folyóirat